

Jakub Skowron

Hipertekstualny wzorzec zapowiedzi dziennikarskiej w "newsmedialnym" otoczeniu Internetu

Prace Językoznawcze 10, 201-218

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Jakub Skowron
Lublin

Hipertekstualny wzorzec zapowiedzi dziennikarskiej w *newsmedialnym* otoczeniu Internetu

Hypertextual pattern of journal announcement in online *newsmedial environment*

This article characterizes genealogical perspective of journal announcement treated as one of the informative press genres adapted online. The author, focusing strictly on how digital content of online media determines genre pattern of journal announcement in news services, proposes specific hypertextual model and new functions for this form.

Słowa kluczowe: hipertekst, zapowiedź prasowa, geneologia, Internet, dziennikarstwo
Key words: hypertext, journal announcement, geneology, Internet, journalism

Internet stworzył „nowe otoczenie medialne”, cechujące się jakościami, które nie były – bądź były tylko w minimalnym stopniu – dostępne prasie, radiu i telewizji. Wymieniane w większości prac poświęconych zagadnieniu najnowszych mediów, trzy – wzajemnie warunkujące się – cechy Internetu: interaktywność, hipertekstualność oraz multimedialność umożliwiły powstanie multiwymiarowej elektronicznej materii medialnej. W jej obrębie stało się możliwe nie tylko przekraczanie linearności dyskursu, zrównanie kompetencji komunikacyjnych nadawcy i odbiorcy do jednego użytkownika tekstu, ale również przekraczanie (nieprzekraczalnych do tej pory) medialnych granic (por. m.in. Giussani 1997; Deuze 2001; Hopfinger 2002, s. 13–17; Grzenia 2006, s. 18–24).

Powstała w ten sposób możliwość prezentacji online synestezyjnego komunikatu o alinearnym charakterze, który konstruowany jest głównie z myślą o jego wejściu w interakcyjną relację z czytelnikiem (por. Kenney, Gorelik, Mwangi 2000).

Charakter powstałego w ten sposób „nowego otoczenia medialnego” zmusza do zmiany dotychczasowego myślenia o tekście, do poszukiwań odpowiedzi na pytanie o jego nową definicję, jeśli pozostaje w zakresie owego otoczenia.

Jedną z konsekwencji tego jest również konieczność zmiany myślenia o gatunkach dziennikarskich, które, umieszczane w wirtualnej przestrzeni internetowych serwisów informacyjnych, uległy (i nieustannie ulegają) licznym modyfikacjom na płaszczyźnie semantycznej, stylistycznej oraz pragmatycznej.

Za jeden z ciekawszych gatunków prasowych, którego zaadaptowanie na obszar *newsmedium* internetowego pociągnęło za sobą liczne zmiany, jest zapowiedź dziennikarska. Konsekwencją tego jest nie tylko całkowita modyfikacja struktury wzorca kanonicznego, wyznaczonego przez prasoznawców, ale także konieczność zmiany myślenia o nawigacyjnej roli zapowiedzi dziennikarskiej w przestrzeni Internetu¹.

Charakterystyka wzorca gatunkowego zapowiedzi internetowej w pierwszej kolejności wymaga przyjrzenia się wybranym serwisom informacyjnym. Poniżej przywołuję fragmenty serwisów Interia oraz Onet:

Fakty
Sport
Biznes
Motoryzacja
Nowe Technologie

◀ Zabójca 5-letniej Polki usłyszał zarzuty

- "Proces Mirosława G. będzie wstrząsający"
- Śledczy badają, czy Olejniczak dostał przeciek
- Polscy żołnierze na heroinowym szlaku
- Żąda odszkodowania, bo nie umarł
- Polki podejrzewane o zabicie Hiszpana
- "Duże rodziny powinny być zakazane"
- Polsat: Poćwiartowała swoje dziecko

Polecamy: [salon24](#) | [Polska lokalna](#) | [Polityka](#) | [Prasa niezależna](#)
[więcej faktów >>](#)

Wyslij:

in. 999 hPa >>

limaty Lyncha

near swoim klimatem, dstaje od produkcji Lyncha. >>

wy

podzi!

ności

ć prawda

Wiadomości >> Kraj Świat Ciekawostki Kiosk RSS TV

Postawiono zarzuty podejrzanemu o zabójstwo 5-letniej Polki

- Religa: proces Mirosława G. będzie wstrząsający
- Dziennikarz współpracował z SB
- Polscy żołnierze narkotykowymi kurierami?
- Więzień postrzelony podczas próby ucieczki
- Polki podejrzane o morderstwo Hiszpana
- DJ zmarł na sepse, policja szuka osób z dyskoteki
- Nadmuchiwany golaz z Polski peszy Włochów
- Poseł: karać kobiety za noszenie mini na drodze
- Sprawdź, co potrafi Twój portfel P&P

¹ W rozważaniach na temat genologicznej egzystencji zapowiedzi dziennikarskiej w *news* serwisach internetowych przyjmuję fakt adaptacji przez omawiane medium zapowiedzi pierwotnie występującej w prasie. Punktem odniesienia do zawartych w niniejszym szkicu rozważań czynię zatem ustalenia genologiczne dotyczące zapowiedzi prasowej M. Wojtak. Według badaczki kanonicznej

Zapowiedź dziennikarska pełniąca w prasie ważną rolę ze względu na swoje usytuowanie na pierwszej stronie gazety, kondensację semantyczną i funkcjonowanie (w dużej mierze) jako forma reklamy informacji – „informacji o informacji”, w wirtualnej przestrzeni *newsmedium* internetowego, na skutek modyfikacji genologicznych, zostaje pozbawiona statusu, jaki przypisują jej prasoznawcy, m.in. M. Wojtak (2004, s. 102), S. Bortnowski (1999, s. 32–38), J. Fras (2005, s. 81), Z. Bauer (2004, s. 157); L. Zakrzewska (2001, s. 11), W. Furman (2006: 239).

Zapowiedź w *newsmedialnych* serwisach internetowych pełni funkcję wstępnej informacji o zaistniałym fakcie i przypisanym jej obszerniejszym tekście dziennikarskim (por. Wojtak 2004, s. 101), tyle że spełnienie tej funkcji odbywa się inaczej niż w przypadku prasy. Specyfika omawianego medium determinuje konieczność odmiennego spojrzenia na zapowiedź dziennikarską, jeśli ma ona faktycznie spełniać swoją rolę w tej aktywnie zaprogramowanej, „podlegającej nieustannej rewizji mapie znaczeń i skojarzeń” (Levinson, 1999, s. 212), za jaką przyjęło się uważać hipertekstualną strukturę Internetu.

Przed zapowiedzią dziennikarską w Internecie postawiono kolejne, równie ważne – obok pełnienia wspomnianej funkcji „reklamy informacji” – zadanie, polegające na umożliwieniu czytelnikowi innego typu lektury niż ten proponowany przez media, którego treść cechuje struktura linearna. W przypadku informacyjnego serwisu internetowego priorytetem stało się umożliwienie odbiorcy przeglądania treści w dowolny sposób, swobodny wybór interesującego go elementu. Zapowiedź dziennikarska musiała stać się na obszarze tego medium ważnym łącznikiem w „systemie interaktywnej i nielinernej lektury pozwalającej czytelnikowi na swobodne przemieszczanie się, nawigację [...] między połączonymi fragmentami informacji” (Składanek 2005, s. 123), w tym przypadku dziennikarskiej.

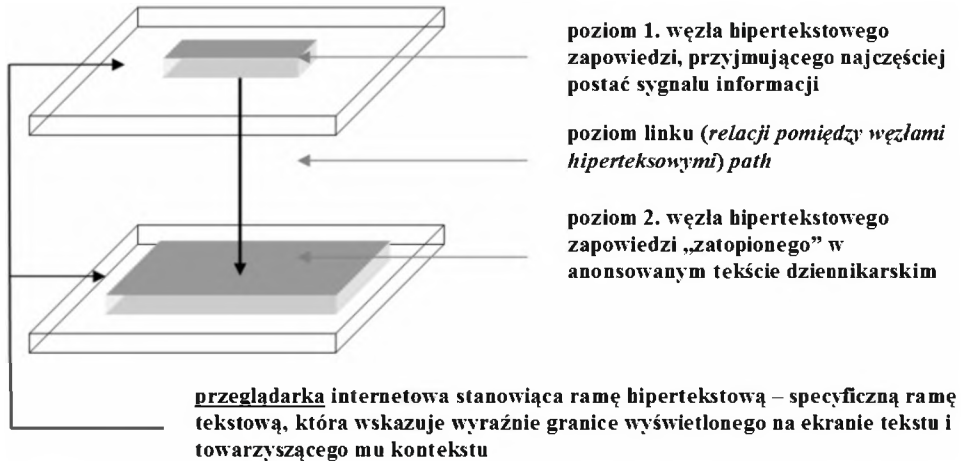
Niemożliwa stała się więc projekcja kanonicznego wzorca z prasy. Głównie ze względu na charakterystyczną dla medium internetowego ekonomizację objętościową przekazu, nie było w tej perspektywie miejsca na wszystkie trzy elementy współtworzące olbrzymią strukturę zapowiedzi prasowej. Jak zaznacza L. Olszański (2006, s. 123–126), Internet pomimo swojej elastyczności stawia wyraźne wymogi redaktorom internetowych tekstów.

W konsekwencji trójelementowa struktura zapowiedzi prasowej musiała ulec – na skutek częściowej redukcji genologicznej – złożonej transformacji do postaci trójwymiarowego hipertekstualnego modelu. Model ten można przedstawić

wzorzec tej formy w prasie współtworzą: **tytuł** pełniący funkcję informacyjną, zawiadamiającą lub oznajmującą, **korpuz** w formie jednego lub kilku zdań odwołujących się do przedstawianego zdania, oraz **formuła** odsyłająca do jednego lub grupy tekstów właściwych. przy czym za kanoniczną formułę odsyłającą uznaje postać: – s. X Dopuszczalne są także: Czytaj: – s. X, Więcej – s. X, Szczegóły – s. X. (Wojtak 2004, s. 103–104; 2001, s. 53–56).

w postaci ustrukturyzowanej sieci, odwzorowanej wizualnie w postaci „grafu skierowanego”. Użytkownik ma możliwość przemieszczania się po niej w oparciu o istniejący w jej obrębie mechanizm interaktywnej nawigacji.

Uwzględniając główne składniki łącza hipertekstowego, wzorec takiej zapowiedzi można graficznie przedstawić za pomocą następującego schematu:

Według proponowanego wzorca, internetowa zapowiedź dziennikarska stanowiłaby sieciowy układ trójwymiarowo połączonych linkami węzłów, za którego kanoniczną postać należy uznać strukturę składającą się kolejno z trzech poziomów:

a) *pierwszego węzła hipertekstowego*, stanowiącego główną „jednostkę strukturalną”, sygnał informacji zawierający się w oknie przeglądarki internetowej. Kliknięcie kursorem myszy na węzeł hipertekstowy powoduje automatyczne przejście do strony odpowiadającej słowu kluczowemu, czyli do zapowiadanego tekstu;

b) *linka*, według Z. Bauera (2006, s. 75–76) „specyficznej ścieżki”, którą nazywa *path*. Jest to logiczne wiązanie, relacja między węzłami hipertekstowymi, o którego istnieniu i ustaleniu relacji decyduje płaszczyzna semantyczna dyskursu. Istnienie linków umożliwia swobodne przejście od jednego do drugiego jego elementu z pominięciem linearnej ciągłości;

c) *drugiego węzła hipertekstowego*, zwykle zatopionego w tytule anonsowanego tekstu, „sytuującego” uwagę czytelnika na podstronie, na której umieszczony został zapowiadany tekst (por. Skrzypczak 1999, s. 187–188; Mochola 2001; Składanek 2005, s. 124; Grzenia 2006, s. 26–27).

Redukcja genologiczna, o której była już mowa, występuje na poziomie pierwszego węzła hipertekstowego, gdzie w obrębie przeglądarki internetowej omawiana forma przyjmuje z reguły postać tytułu anonsowanego tekstu, funk-

cjonującego jako sygnał zapowiadanej informacji, jak w przypadku poniższych przykładów. Oto fragment strony serwisu Onet (8 maja 2007):

- ŻW wpadła do redakcji i skasowała dziennikarzowi plik z komputera
- Tramwaje zderzyły się w centrum Wrocławia
- Kaczmarek: zrobię wszystko, by pomóc Janet
- Podpalacz poprawczaka ukrywał się w łódźce

Tu zapowiedzi mają formę jednozdaniowych komunikatów sygnalizujących określone informacje. W każdym z tych zawiadomień zostało zawarte sedno anonsowanego tekstu, gdyż omawiana forma w Internecie przybiera najczęściej postać najkrótszego informacyjnego gatunku dziennikarskiego – flesza, charakterystycznego przede wszystkim dla radia, gdyż, jak zaznacza L. Zakrzewska (2001, s. 9–10), tego typu komunikaty pojawiają się w prasie bardzo rzadko i mają zwykle postać tytułu anonsowanego tekstu.

Dotychczasowe rozważania prowadzą do wniosku, że zapowiedź dziennikarska umieszczana *on-line* w serwisach informacyjnych, zredukowana genologicznie na poziomie 1. węzła hipertekstowego do postaci tytułu informacyjnego tekstu dziennikarskiego, podobnie jak on musi spełniać w różnym stopniu trzy podstawowe jego funkcje: nazywać tekst (funkcja nominatywna), przedstawiać treść tekstu (funkcja deskryptywna) i oddziaływać na odbiorcę (funkcja pragmatyczna). M. Wojtak (2004, s. 21), wyróżniając za S. Gajdą te trzy zasadnicze funkcje tytułów prasowych, zaznacza, że priorytetem jest tutaj poinformowanie o treści komunikatu, a niekiedy nawet o jego charakterze czy przynależności gatunkowej.

Spełnienie tych założeń ilustrują następujące zapowiedzi zaczerpnięte z popularnych w „polskim Internecie” serwisów informacyjnych, które na poziomie 1. węzła hipertekstowego wyglądają następująco:

▪ Jedenastolatek kolejna śmiertelna ofiara ptasiej grypy

W powyższej wypowiedzi (Wirtualna Polska, 15 października 2006) za pomocą jednego zdania autor komunikuje o śmierci następnej, tym razem jedenastoletniej ofiary ptasiej grypy. W pierwszej kolejności zostało przekazane sedno anonsowanego dziennikarskiego tekstu i jego informacyjny charakter (co jest, jak wspomniałem, priorytetem dla tytułu prasowego), a z kolei przyjęcie takiej formy tytułu-flesza przez zapowiedź internetową realizuje priorytetowy cel dla *newsmedium* internetowego (ekonomizacja formy). W dalszej kolejności w różnym stopniu spełnione zostały pozostałe wymienione funkcje.

Element, który pełni w prasie rolę inicjalnego składnika kanonicznego wzorca zapowiedzi, tutaj stanowi samodzielny (na poziomie 1. węzła hipertekstowego) wzorzec. Wystarczy porównać relację: zapowiedź – anonsowany tekst.

Powyższy sygnał informacji o ofercie ptasiej grypy odsyła do podstrony, na której umieszczony został następujący tekst:

Niedziela, 15 października 2006

Jedenastoletni kolejną śmiertelną ofiarą ptasiej grypy

PAP 07:35

Jedenastoletni indonezyjski chłopiec stał się 53. śmiertelną ofiarą ptasiej grypy w Indonezji. Dziecko zmarło w szpitalu - badania laboratoryjne wstępnie potwierdziły, że przyczyną choroby był wirus ptasiej grypy - H5N1.

Indonezja w ostatnich miesiącach stała się krajem, w którym stwierdzono największą liczbę przypadków ptasiej grypy wśród ludzi. Na drugim miejscu znajduje się Wietnam.

Wirus H5N1 od czasu jego pojawienia się trzy lata temu przetrzebił ptactwo hodowlane w Azji i zabił na całym świecie co najmniej 148 osób. (bart)

Tytuł anonsowanego tekstu w internetowych serwisach informacyjnych opuszcza ramę paratekstową danej wypowiedzi dziennikarskiej i funkcjonuje jako samodzielny element genologiczny. Może przez to efektywniej pełnić rolę elementu paratekstowego, czy inaczej według I. Loewe (2004, s. 355–364; 2007] pre-tekstu, służącego prezentacji zapowiadanego tekstu.

W związku z tym, wśród podstawowych zadań zapowiedzi internetowej na czoło wysuwa się funkcja deskryptywna, w dalszej kolejności pragmatyczna, funkcja nominatywna schodzi na dalszy plan lub jest w ogóle pominięta. Dzieje się tak, gdyż tytuł, pełniąc funkcję umieszczanej na pierwszej stronie serwisów informacyjnych zapowiedzi, przede wszystkim ma na celu poinformowanie czytelnika o zaistniałym fakcie – a przez to przedstawienie sedna anonsowanego tekstu. Spełniona zostaje w ten sposób funkcja pragmatyczna, czyli funkcja oddziaływania na odbiorcę, ponieważ tytuły-zapowiedzi mają najczęściej formę komunikatu przyciągającego jego uwagę.

Nie można jednak tutaj wykluczyć charakterystycznej dla prasy strategii zainteresowania czytelnika tekstem przez zastosowanie różnorodnych modyfikacji językowych lub też intertekstualnych nawiązań mających na celu wzbudzenie w nim zaniepokojenia. Polega to głównie na stosowaniu również w Internecie wyróżnionych przez M. Wojtak (2004, s. 22–23) różnych „gier językowych” wprowadzanych przez dziennikarzy do tytułów tekstów. Wszelkie przekształcenia językowe stosowane w tytułach-zapowiedziach internetowych mają charakter „gier z czytelnikiem”. „Gry z tekstem” mają miejsce dopiero w chwili osadzenia (znanego czytelnikowi już z zapowiedzi) tytułu w obrębie ramy paratekstowej, otaczającej tekst właściwy wypowiedzi dziennikarskiej, czyli z chwilą, gdy czytelnik podejmuje lekturę anonsowanego przez zapowiedź tekstu.

Wśród różnych najczęściej stosowanych zabiegów językowych udało mi się odnaleźć modyfikacje polegające na grze formą foniczną zapowiedzi: *Za Giertycha szkoła zdycha* (Wirtualna Polska, 8 maja 2007). Tutaj autor uatrakcyjnił postać zapowiedzi, wprowadzając rymy, przez co – zbliżając się nieco do sloganu reklamowego – zwiększył jej atrakcyjność. Kolejny przykład zaczerpnięty z tego samego źródła stanowi ilustrację gier na poziomie leksyki: *Homoideologia*.

Jest to gra słowotwórcza łącząca przedrostek *homo-* z leksemem *ideologia*, w efekcie której powstał neologizm o, jak sadzę, negatywnym zabarwieniu. Zapowiedź ma na celu zaintrygowanie czytelnika, a ze względu na użycie tylko jednego słowa forma ta ma wielką moc ekspresyjną. Można zatem sądzić, że autor chciał przykuć uwagę odbiorcy (por. Bortnowski 1999, s. 21).

Wśród zapowiedzi internetowych odnaleźć można również takie, które stanowią przekształcenia związków frazeologicznych lub są wyraźnie zarysowanymi się aluzjami do nich: *Świat zwałił się na głowę; PiS szykuje bat na nieplacących za RTV; Lepszy jest premier żywy, niż narażony na niebezpieczeństwa; Nawarzyliśmy sobie piłki*.

Liczne są także gry formą syntaktyczną, czyli stosowanie pytań lub wykrzyknień, tak jak w przypadku serwisu Onet, na którego stronach pojawiła się 8 maja 2007 r. zapowiedź: *Czy możemy więcej zarabiać?*, a 11 maja 2007 r. w serwisie Interia: *Rada adwokacka zdyscyplinuje postę?* Często pojawiają się również wykrzyknienia, np.: *Ubezpieczyciele biją na alarm!* (Wirtualna Polska, 11 maja 2007), które zwracają uwagę przede wszystkim ekspresywnością treści.

Liczne są również nawiązania intertekstualne, polegające głównie na cytowaniu, parafrazowaniu oraz stosowaniu aluzji. Na przykład zapowiedź z serwisu Onet z 21 kwietnia 2007 r. stanowiący cytat z wypowiedzi Jana Rokity: „*Znieść zakaz łączenia mandatu senatora i samorządowca*”. Inne przykłady cytatów (Wirtualna Polska, 24 kwietnia 2007): *Marek Jurek: z Giertychem gotów jestem rozmawiać; J. Kaczyński: skoro mój brat wybaczył, to i ja wybaczam* i parafrazy czyjejś wypowiedzi: *Marek Jurek mówi PiS-owi „nie*”. Ciekawą odmianą gier są różne aluzje i nawiązania intertekstualne, jak w następującym przypadku: *Tańczący z bębnami*, gdzie tekst zapowiedzi dotyczy jednego z politycznych działań prezydenta USA J. W. Busha, a odwołuje się do tytułu popularnego filmu *Tańczący z wilkami*. Z kolei w innym zapowiedź stanowi wyraźną aluzję do nazwy jednego z polskich zespołów muzycznych: *Ich Troje*, a tekst dotyczy trzech kandydatów do urzędu prezydenta Francji w zeszłorocznych wyborach.

Formą gry jest również usunięcie jakiegoś elementu słownego z tworzącego zapowiedź oznajmienia, a przez to uczynienia jej komunikatem zagadkowym. Zabiegi takie stosują często autorzy internetowego serwisu Polskiego Radia: *UE – hodowle kurczaków; Lepper – pomoc dla sadowników; Krzywa wieża – Ząbkowice Śl. – remont* (8 maja 2007).

Niejednokrotnie zawarty w zapowiedzi sygnał informacji zostaje uzupełniony o dodatkowy element graficzny, który zwiększa potencjał illokucyjny zapo-

wiedzi, informując nie tylko o treści, ale dodatkowo także o rodzaju medialnej materii lub o przynależności gatunkowej anonowanego materiału dziennikarskiego, np. wzbogaceniu o dźwięk, nagranie wideo, galerię fotografii itp.

Często na stronach internetowych serwisów informacyjnych spotykamy również zapowiedzi, których struktura wzbogacona zostaje tylko o samo źródło prezentowanego tekstu, np.: *Życie po stracie* – *Sunday Times*; *Rogacze mają wzięcie* *NYT* [New York Times] (Onet); „*Gazeta Wyborcza*” *Nowa telewizja żyje w internecie*; „*Rzeczpospolita*” *Koniec ery bezrobocia*; „*Nasz Dziennik*” *Jest jeszcze czas na pokonanie problemów z demografią* (Serwis Informacyjny Polskiego Radia). Zabieg ten jest również niezwykle często stosowany w prasie.

Zapowiedź w serwisie internetowym może zawierać także słowną informację o rodzaju zapowiadanego przez siebie materiału, tak jak w poniższym przykładku: *PO idzie w górę?* – *RYSUNKI KRYNICKIEGO*.

* * *

Kolejnym elementem kanonicznego wzorca zapowiedzi internetowej, obok wymienionego już jednozdaniowego oznajmienia – mającego zwykle postać tytułu anonowanego tekstu – jest wiązanie hipertekstowe, które można utożsamiać z formułą odsyłającą zapowiedzi prasowej. To właśnie dzięki niemu kliknięcie kursorem myszy na węzeł hipertekstowy powoduje automatyczne przejście do strony odpowiadającej słowu kluczowemu. Link ustalający relację pomiędzy węzłami hipertekstowymi tworzy specyficzną semantyczną sferę relacji – *path*. Wspomniany element zapowiedzi internetowej, odwołując się ponownie do wzorca proponowanego przez M. Wojtak, można uznać za odpowiednik formuły odsyłającej w prasie. O jego istnieniu informuje czytelnika tzw. odnośnik, przybierający zwykle postać graficznego wyróżnienia, poprzez użycie innego koloru lub kroju czcionki, podkreślenia, oznaczenia strzałką. Najczęściej praktykowane jest podkreślenie oraz ujawniająca się w chwili wskazania kursorem zmiana koloru tekstu. Ma ona na celu nie tylko przyciągnięcie uwagi, ale także jest informacją dla czytelnika o tym, że dany tekst stanowi hiperłącze.

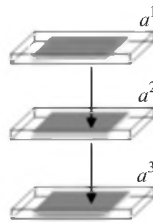
Oto przykładowe warianty oznaczania łącza hipertekstowego²:

<i>Postać łącza przed wskazaniem kursorem myszy</i>	<i>Postać w chwili wskazania kursorem myszy</i>
<u>LPR chce oczyszczać państwo</u>	<u>LPR chce oczyszczać państwo</u> <i>Onet (04.05.2007)</i>
▪ Krzysztof Rutkowski wyszedł z aresztu	▪ <u>Krzysztof Rutkowski wyszedł z aresztu</u> <i>Interia (08.05.2007)</i>

² W oryginale tekst po lewej stronie jest koloru niebieskiego, po prawej – czerwonego [przypp. – red.].

Ukazane zjawiska można uznać za jeden ze sposobów – charakterystycznego dla tekstu internetowego – zabiegu „grafizacji pisma”, który według J. Grzeni (2004, s. 25), wiąże się z nowymi sposobami przekazywania informacji i nowymi sposobami przekonywania. Mogą one zawierać się w operacjach: na znakach pisma (wielkość, krój, kolor, wyróżnienia), na tle pisma (kolor, kontrast, grafika) oraz na otoczeniu pisma (powiązanie z elementami graficznymi, tzn. z obrazami nieruchomymi i ruchomymi oraz innymi dokumentami).

Zapowiedź internetowa może tworzyć strukturę zbudowaną z więcej niż dwóch węzłów hipertekstowych, stanowiących poszczególne ogniwa przy stopniowym poznawaniu przez czytelnika zapowiadanej informacji (od sygnału informacji w zapowiedzi do jej pełnej formy w wiadomości dziennikarskiej). Zjawisko strukturalnej modyfikacji jest bardzo częste, gdyż wskazany przeze mnie model stanowi jedynie punkt wyjściowy dokonywanych przez dziennikarzy internetowych różnych zabiegów modyfikacyjnych. Dla przykładu można porównać łańcuch informacyjny, który schematycznie można przedstawić następująco:

Czytelnik, przemieszczając się stopniowo od poziomu a^1 , przez kolejne linki, aż do ostatniego a^3 , otrzymuje coraz bardziej rozbudowaną postać interesującej go informacji. Na płaszczyźnie pierwszego węzła hipertekstowego zapowiedź z krótkiego sygnału stopniowo rozrasta się w kierunku poziomym, do obszerniejszych dziennikarskich form informacyjnych, np. notatki lub wiadomości. Przy czym trudno jest w przypadku zapowiedzi internetowej mówić o adaptacjach gatunkowych innych form informacyjnych, gdyż mamy tutaj do czynienia raczej z sytuacją odwrotną. To inne gatunki dziennikarskie umieszczane *on-line* mają zdolność adaptacji hipertekstualnej struktury zapowiedzi internetowej. Wspomniany przykład na stronie serwisu Interia prezentuje się następująco:

• [Prezydent o wyroku. Sprawa nie jest zamknięta](#)

Powyższa zapowiedź (a^1), utrzymana w formie jednozdaniowego sygnału, odsyła do podstrony, na której sygnał, uzupełniony o zbudowany z jednego akapitu korpus, przeradza się we wzmiankę (a^2):

Prezydent o wyroku: Sprawa nie jest zamknięta
 1 godz. 54 minuty temu
 Ta sprawa nie jest zamknięta - tak prezydent Lech Kaczyński skomentował wyrok Trybunału Konstytucyjnego, który orzekł, iż część przepisów ustawy lustracyjnej jest niezgodna z konstytucją. [więcej](#) »

Wzmianka z kolei, adaptując właściwości zapowiedzi, stanowi ogniwo pośrednie – odsyłające do kolejnej podstrony, na której uzupełniona o dodatkowe elementy strukturalne rozrasta się do postaci wiadomości [przywołuję tylko fragment publikacji] (a^3):

Prezydent o wyroku: Sprawa nie jest zamknięta
 1 godz. 57 minut temu
Ta sprawa nie jest zamknięta - tak prezydent Lech Kaczyński skomentował wyrok Trybunału Konstytucyjnego, który orzekł, iż część przepisów ustawy lustracyjnej jest niezgodna z konstytucją.
 Prezydent proszony przez dziennikarzy o odniesienie się do wyroku TK odparł, że "nie ma nic nowego do dodania" ponad to, co powiedział kilka dni temu. W środę [L. Kaczyński](#) zapowiedział, że jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzeknie, iż ustawa lustracyjna jest sprzeczna z konstytucją, to nie będzie innego wyjścia, jak otwarcie archiwów IPN.

Zapowiedź w Internecie jest zwykle inicjalnym elementem rozbudowanego systemu węzłów hipertekstowych. Stanowi inicjalny składnik ramy hipertekstowej, jak i paratekstowej, wypowiedzi znajdującej się na drugim końcu linka, tak jak w omawianym przypadku.

Przy czym należy podkreślić, że odznacza się ona największym stopniem interaktywności, czyli gotowością reakcji na aktywną postawę czytelnika news serwisu internetowego, a zarazem najmniejszym potencjałem informacyjnym. Funkcjonująca niczym flesz przekazuje minimum treści, a całą jej strukturę „obejmuje” węzeł hipertekstowy. Z chwilą przyjęcia, na poziomie 1. węzła hipertekstowego, obszerniejszej formy (wzmianki, notatki, itp.), węzeł hipertekstowy zawęży się do obszaru tytułu lub wybranych elementów tekstu. W konse-

kwencji zwiększa się potencjał informacyjny, a proporcjonalnie zmniejsza się charakter interakcyjny.

Następny przykład stanowi interesującą modyfikację ścieżki relacji między węzłami hipertekstowymi. Jest to zapowiedź o kształcie:

Terminal 2 na Okęciu będzie zamknięty

Anonsuje ona następującą wzmiankę:

Wiadomości

Terminal 2 na Okęciu będzie zamknięty
(PAP, aj/24.04.2007, godz. 16:59)

Terminal 2 na warszawskim lotnisku Okęcie będzie zamknięty od północy z czwartku na piątek (z 26 na 27 kwietnia) do północy z poniedziałku na wtorek (z 30 kwietnia na 1 maja) ze względu na konieczność przeprowadzenia prób pożarowych w całym budynku - poinformował rzecznik prasowy Przedsiębiorstwa Państwowego Porty Lotnicze Artur Burak.

REKLAMA [czytaj dalej](#)

onet.pl Praca
Dzienna praca

Jak się okazuje, przywołana wzmianka stanowi hiperłącze (o czym informuje dołączona zapowiedź utrzymana w konwencji formuły odsyłającej „czytaj dalej”) do kolejnego akapitu, zawierającego informacje dodatkowe uzupełniające pierwszą część tekstu.

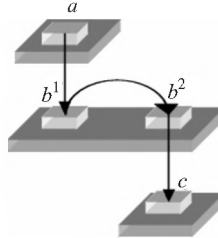
Aby czytelnik mógł poznać ten akapit, musi przyjąć aktywną postawę i „podażyć” za umieszczonym pod pierwszym akapitem linkiem. Akapit ten stanowi dodatkowy element tekstu właściwego dla czytelników bardziej zainteresowanych prezentowaną informacją, gdyż pierwotnie nie pojawia się na ekranie:

sprawdź »

Jak wyjaśnił rzecznik, w tym czasie wszyscy przylatujący pasażerowie będą odprawiani w Terminalu 1. Zapewnił, że „służby operacyjne warszawskiego lotniska zrobią wszystko, żeby obsługa przylatujących pasażerów w trakcie przeprowadzania prób, przebiegała sprawnie, a informacja o zmianach w organizacji ruchu pasażerskiego w porcie dotarła do wszystkich zainteresowanych”.

[wszystkie wiadomości »](#)

Na koniec cała hipertekstowa struktura została uzupełniona zapowiedzią utrzymaną w konwencji charakterystycznej dla zapowiedzi prasowej formuły odsyłającej: „wszystkie wiadomości”. Powyższy przykład można przedstawić za pomocą następującego schematu:

* * *

Sposób publikacji omawianych form genologicznych w obrębie tego *news-medium* skłania do wyróżnienia – odwołując się ponownie do ustaleń M. Wojtak (2004, s. 103) dotyczących publikacji prasowych – zapowiedzi autonomicznych oraz nieautonomicznych. W internetowych serwisach zdecydowanie przeważają zapowiedzi o charakterze autonomicznym, czyli te publikowane w grupie innych form realizujących reguły tego samego gatunku. Strony serwisów wypełniają zapowiedzi wyzyskujące formę sygnału informacji i w przeważającej mierze zgrupowane w bloki, na zasadzie wspólnego kręgu tematycznego: fakty, sport, motoryzacja itp. (dla przykładu por. zapowiedzi przywołane na początku tego szkicu), zagadnienia, np. z dziedziny kultury:

 Zapalniczka	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Kto naraził się Joannie Chmielewskiej?</u> ⌚ 04:49 • <u>Rozpoczęły się zdjęcia do filmu Jerzego Stuhra "Korowód"</u> ⌚ 16:31 • <u>Festiwal filmowy "Kobieta za obiektywem"</u> ⌚ 15:59 • <u>Austin Powers powróci</u> ⌚ 15:15 • <u>Soundtrack do "Drużyny Pierścienia" najlepszy</u> ⌚ 15:05
--	--

Tu seria nieautonomicznych zapowiedzi tematów kulturalnych ze strony serwisu Onet (8 maja 2007) uzupełniona została o mikrofotografię odnoszącą się do pierwszej zapowiedzi, ale zwiększającą atrakcyjność struktury całej serii. Podobnie podstawą zgrupowania w blok nieautonomicznych zapowiedzi stało się anonsowanie materiałów dziennikarskich realizujących założenia tego samego gatunku, w tym wypadku – fotoreportażu:

Na uwagę zasługują także nielicznie występujące w Internecie zapowiedzi o charakterze autonomicznym. Wyróżnić tu należy przede wszystkim zapowiedzi utrzymane w konwencji formuły odsyłającej, charakterystycznej dla zapowiedzi prasowej. Pomimo że umieszczane są pod różnymi wypowiedziami dziennikarskimi, to w przeciwieństwie do prasowych formuł odsyłających należy je traktować odrębnie. Omawiany tu rodzaj zapowiedzi ma właściwości autonomicznego tworu genologicznego, gdyż granicę zapowiedzi wyraźnie zakreśla struktura hipertekstualnego łącza, które obejmuje swoim zasięgiem jedynie umieszczoną formułę odsyłającą, np.: *Dlaczego Halemba? Zobacz raport specjalny WP.*

Zapowiedź ta umieszczona pod tekstem dziennikarskim, została skonstruowana z dwóch elementów: krótkiego zapytania oraz charakterystycznej dla prasy formuły odsyłającej, określającej gatunek anonsowanego tekstu. Tekst dziennikarski i przywołana tutaj forma stanowią odrębne, egzystujące obok siebie, struktury genologiczne. O autonomii tekstu dziennikarskiego i jego nieprzynależności do struktury zapowiedzi świadczy zatopienie 1. węzła hipertekstowego w obrębie tylko tej dwuelementowej struktury.

Podobnie w kolejnym przykładzie:

Mamy tutaj sytuację analogiczną, tyle że oprócz zapowiedzi anonsującej inny, najbardziej zbliżony tematycznie tekst, pojawia się formuła: „więcej w raporcie/kategorii”, która odsyła do całej kolekcji tekstów dotyczących tego samego problemu. Autonomiczna zapowiedź internetowa, umieszczana pod tekstem, może mieć także postać jednozdaniowego sygnału, w tym przypadku tytułu anonsowanego „raportu specjalnego”: *Afery w resortowych szpitalach* lub: *TK: lustracja częściowo niezgodna z konstytucją*.

Bardzo interesującą formą zapowiedzi o charakterze autonomicznym stanowią następujące dwa przykłady:

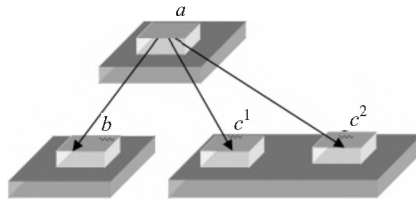
Przykład pierwszy stanowi „kompleksową” zapowiedź odsyłającą do trzech miejsc. Po pierwsze, do telewizyjnego serwisu informacyjnego, po drugie do dwóch wiadomości prasowych opublikowanych *on-line*. W zapowiedzi najbardziej wyeksponowana została funkcja reklamowa (poprzez zastosowanie graficznych wyróżników, zdjęcia prezenterki serwisu i logo stacji).

W drugim przypadku mamy do czynienia z prostą prezentacją multimedialną, która będąc formą zapowiedzi internetowej, obok pełnienia funkcji informacyjnej, odsyła do anonsowanego serwisu, jednak podobnie i tu na pierwszy plan wysuwa się funkcja reklamowa.

Takie zapowiedzi dotyczą zwykle ważnych wydarzeń, sensacyjnych informacji, o których wszyscy już zostali poinformowani, a do prezentacji których często jest wykorzystywany gatunek „raport big picture” (Olszański 2006, s. 85–88), ponieważ połączenie w ten sposób obrazu z tekstem intensyfikuje oddziaływanie komunikatu. Obraz nie stanowi tu elementu ramy paratekstowej, lecz istotny element tekstu właściwego, który nadaje przekazywanej treści szerokie pole znaczeń opierających się głównie na indywidualnych doświadczeniach odbiorcy

(Hopfinger 2003, s. 151). Tekst, precyzując zamierzone przez nadawcę znaczenie komunikatu, pełni w tym kontekście funkcję wyjaśniającą i zawężającą znaczenie ekspresyjnego tła, w pierwszym przykładzie zapowiedzią *Wydarzeń* oraz dwóch określonych miejsc w serwisie internetowym, a w drugim jednozdaniowym sygnałem: *Tragedia w kopalni Halemba* – informującym o tematyce anonowanego serwisu (por. Albin 2002, s. 73–76).

Sytuacja komunikacyjna (dla przykładu pierwszego) na płaszczyźnie linka przedstawia się następująco: zapowiedź (*a*) odsyła do dwóch obszarów medialnych – do telewizyjnego serwisu informacyjnego (*b*) oraz podwójnie do materiałów z obrębu *newsmedium* internetowego (*c¹* i *c²*). Schemat relacji hipertekstowych tej formy przedstawia się następująco:

Biorąc pod uwagę miejsce publikacji, charakter pełnionych funkcji oraz różnorodność wizualną, zapowiedzi internetowe można grupować według różnorodnych kryteriów. Wśród ciekawszych klasyfikacji należy wskazać propozycję L. Olszańskiego (2006, s. 166–169) i C. Harrisona (2007), którzy wskazując na różne kategorie pokrewieństw pomiędzy internetowymi materiałami i pełnionymi przez nie funkcjami, wyróżniają katalog właściwych dla nich typów hiperłączy. Na tej podstawie można dokonać podziału odpowiednich form zapowiedzi umieszczanych na stronach informacyjnych serwisów internetowych.

* * *

Charakter *newsmedium* internetowego wyraźnie wpłynął na zmianę modelu gatunkowego zapowiedzi dziennikarskiej. Wprowadzając różne genologiczne modyfikacje i nowatorskie rozwiązania, dziennikarze internetowi mają przede wszystkim na celu funkcjonalność tej najmniejszej jednostki genologicznej na omawianym obszarze medialnym. O ile zapowiedź prasowa starała się pomieścić możliwie najwięcej faktów na różne tematy i oferowała do tego trójstopniowy model gatunkowy, to w Internecie struktura ta nie jest w stanie przekazać już tylu informacji za pomocą jedynie krótkiego sygnału, będącego odnośnikiem do przypisanego mu hiperłączem tekstu. Konsekwencją dokonanej tu redukcji genologicznej jest jej wyraźnie osłabiony, w stosunku do zapowiedzi prasowej, potencjał illokucyjny.

Zapowiedź funkcjonująca w Internecie ma nadal intencję podwójnego powiadomienia „o fakcie i o tekście przedstawiającym fakt bardziej szczegółowo” (Wojtak 2004, s. 104), należy jednak podkreślić, że wyznaczono tutaj przed nią kolejne, równie ważne zadanie – ma orientować czytelnika w hipertekstowej przestrzeni serwisu i prowadzić go (może nie do końca) prosto, ale zawsze do zamierzonego celu.

Sygnal informacji, zawarty w zapowiedzi internetowej, charakteryzuje się największym potencjałem interakcyjnym, a przeciwnie, najmniejszym potencjałem informacyjnym w stosunku do takich form, jak zaadaptowane na obszar Internetu wzmianka, notatka czy wiadomość prasowa (które zresztą zwykle zapowiada). Dzieje się tak dlatego, że zapowiedź internetowa, stanowiąc jedynie zarys informacji, ma na celu wzbudzenie u czytelnika zainteresowania, zaabsorbowanie jego uwagi. Taka zapowiedź istnieje jako zespół możliwości, dostępnych dla użytkownika, których spełnienie wymaga od niego przyjęcia postawy aktywnej. U podstaw takiej formy genologicznej leży zatem żądanie interakcji ze strony czytelnika serwisu oraz jej gotowość wejścia z nim w ową interakcję (por. Krajewski 1999, s. 240).

„Nowe otoczenie medialne” wpłynęło nie tylko modyfikująco na kanoniczną postać omawianej formy, ale także znacznie poszerzyło dostępny katalog adaptacji i alternacji na każdej ze wskazanych przeze mnie płaszczyzn. „Nowe otoczenie medialne” stwarza możliwość wzbogacenia, wyznaczonych w obrębie prasy, wzorców gatunkowych o bogaty katalog możliwości multimedialnych, takich jak materiały dźwiękowe, filmowe czy galerie fotograficzne. Kwestia ta stanowi problem na tyle obszerny, że wymaga odrębnej analizy.

Egzystencja zapowiedzi dziennikarskiej w *newsmedialnej* przestrzeni Internetu jest zagadnieniem niezwykle interesującym, nie tylko dla badaczy genologii medialnej, ale również dla tekstologów, jeśli w obszarze ich zainteresowań znajduje się najnowszy tekst elektroniczny. Niniejszy szkic stanowi jedynie pobieżny zarys wspomnianego zagadnienia, gdyż adaptacja „starych” form prasowych przez multimedium internetowe, jak starałem się tu wykazać, zaowocowała nie tylko licznymi modyfikacjami gatunkowymi, ale również stworzyła niejednokrotnie nowe jakości, które wymagają nieco innej perspektywy badawczej, niż te stosowane w badaniach prasy, radia czy telewizji.

Literatura

- Albin K. (2002): *Reklama. Przekaz, odbiór, interpretacja*. Wrocław.
Bauer Z. (2004): *Gatunki dziennikarskie*. [W:] *Dziennikarstwo i świat mediów*. Red. Z. Bauer, E. Chudziński. Kraków.

- Bauer Z. (2006): hasło *Hipertekst*. [W:] *Słownik terminologii medialnej*. Red. W. Pisarek. Kraków.
- Bortnowski S. (1999): *Warsztaty dziennikarskie*. Warszawa.
- Deuze M. (2001): *Online Journalism: Modelling the First Generation of News Media on the World Wide Web*. „First Monday” nr 10, z. 6, http://firstmonday.org/issues/issue6_10/deuze/index.html [dostęp: 08. 2006].
- Fras J. (2005): *Dziennikarski warsztat językowy*. Wrocław.
- Furman W. (2006): hasło *Zapowiedź*. [W:] *Słownik terminologii medialnej*. Red. W. Pisarek. Kraków.
- Giussani B. (1997): *A New Media Tells Different Stories*. „First Monday” nr 4, z. 2, http://www.firstmonday.org/issues/issue2_4/giussani/ [dostęp: 01. 2007].
- Grzenia J. (2006): *Komunikacja językowa w Internecie*. Warszawa.
- Grzenia J. (2004): *Strona www jako forma dialogowa*. [W:] *Dialog a nowe media*. Red. M. Kita, J. Grzenia. Katowice.
- Harrison C. (2002): *Hypertext Links: Whither Thou Goest, and Why*. „First Monday” nr 10, z. 7, http://firstmonday.org/issues/issue7_10/harrison/index.html [dostęp: 01. 2007].
- Hopfinger M. (2002): *Wprowadzenie*. [W:] *Nowe media w komunikacji społecznej XX w.* Red. tejże. Warszawa.
- Hopfinger M. (2003): *Doświadczenia audiowizualne. O mediach w kulturze współczesnej*. Warszawa.
- Kenney K., Gorelik A., Mwangi S. (2000): *Interactive Features of Online Newspapers*. „First Monday”, nr 1, z. 5, http://firstmonday.org/issues/issue5_1/kenney/index.html [dostęp: 10. 2006].
- Krajewski P. (1999): *Od reprodukcji mechanicznej do genetycznej*. [w:] *Piękno w sieci. Estetyka a nowe media*. Red. K. Wilkoszewska. Kraków.
- Levinson P. (1999): *Miękkie ostrze. Naturalna historia i przyszłość rewolucji informacyjnej*. Tłum. H. Jankowska. Warszawa.
- Loewe I. (2007): *Gatunki paratekstowe w komunikacji medialnej*. Katowice.
- Loewe I. (2004): *Paratekst w Internecie*. [W:] *Edukacja medialna. Nowa generacja pytań i obszarów badawczych*. Red. M. Sokołowski. Olsztyn. (lub: www.fil.us.edu.pl/ijp/osoby/ParatekstwInternecie.doc) [dostęp: 01. 2008].
- Mochola A. R. (2001): *Kultura i hipertekstualizm*, <http://www.mochola.org/private/hypertx1.htm> [dostęp: 10. 2006].
- Olszański L. (2006): *Dziennikarstwo internetowe*. Warszawa.
- Składanek M. (2005): *Hipertekst i hipermedia*. „Kultura Współczesna” nr 1 (43).
- Skrzypczak J. (1999): hasło *Hipertekst*. [W:] *Popularna encyklopedia mass mediów*. Red. tegoż. Poznań.
- Wojtak M. (2004): *Gatunki prasowe*. Lublin.
- Wojtak M. (2006): *Interakcyjny styl komunikowania w prasie kobiecej*. [W:] *Teksty kultury. Oblicza komunikacji XXI w.* Red. J. Mazur, M. Rzeszutko-Iwan. Lublin.
- Wojtak M. (2001): *Wyznaczniki gatunkowe zapowiedzi*. [W:] *Nowe media. Nowe w mediach*. Red. I. Borkowski, A. Woźny. Wrocław.
- Zakrzewska L. (2001): *Informacja*. [W:] *Dziennikarstwo od kuchni*. Red. A. Niczyperowicz. Poznań.

Summary

This paper shows genre determinants of journal announcement practiced online. Applying genological theories of press experts, key characteristics of newsmidia on the WWW and his own observations, the author presents journal announcement as a dynamic hypertextual structure with its pragmatic and stylistic aspects.

The basic structure of this genre was described as a three-degree model formed with path provided semantic relationships between two nodes. The author, not only explores specified characteristics on every distinguished contents, but also tries to grasp basic relationships, modifications and undergoing changes on its way of genological evolution – from press to online journalism.